

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง "การวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือเสริมประสบการณ์ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 4 ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521" ได้แบ่งลักษณะของการศึกษาออกเป็น 8 ส่วนดังนี้

1. ความหมายและเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา
2. กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต จุดประสงค์ทั่วไป การจัดขอบข่ายเนื้อหาและลักษณะการเรียนรู้การสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
3. ประเภทและความหมายของหนังสือเสริมประสบการณ์
4. ความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติมและส่งเสริมการอ่าน
5. ประวัติกวามเป็นมาของหนังสือเสริมประสบการณ์
6. ลักษณะและความสำคัญของหนังสือเสริมประสบการณ์
7. แนวคิดในการประเมินผลหนังสือเสริมประสบการณ์
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์หนังสือเสริมประสบการณ์

ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นวิธีการหนึ่งที่น่าจะพิจารณา ซึ่งหมายถึงการแยกแยะรายละเอียดของลักษณะเนื้อหาว่ามีอะไรบ้าง มากน้อยเพียงใด โดยทั่วไปมักจะสร้างเกณฑ์ขึ้นมาในรูปแบบของตารางวิเคราะห์ นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหาไว้มากมายดังเช่น

เบอร์เรลสัน (Berelson 1971:18) กล่าวถึงการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ว่า การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นเทคนิคการวิจัยอย่างหนึ่ง เพื่ออธิบายเนื้อหาสาระของการสื่อความหมายอย่างมีหลักเกณฑ์ มีระบบและสามารถอธิบายในเชิงปริมาณได้ด้วย สอดคล้องกับแนวความคิดของ คาร์เนย์ (Carney 1972:24) ที่ว่า การวิเคราะห์เนื้อหา คือ วิธีการที่ใช้ในการศึกษาเนื้อหาสาระของเอกสารอย่างมีระบบ มีหลักเกณฑ์และกำหนดขั้นตอนอย่างมีระบบ

ส่วน วินิตา ไกรฤกษ์ (2519:78) ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์เนื้อหาว่าเป็นเทคนิคการวิจัยที่ใช้ศึกษาระยะของการคิดต่อสื่อสาร

สงบ ลักษณะ (2525:119) ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ว่า การวิเคราะห์เนื้อหา คือ การใช้เทคนิควิธีแบบหนึ่ง ที่ใช้เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณตัวเลข ออกมาจากเนื้อหาใจความของวัสดุสารต่าง ๆ ที่ใช้สื่อความหมายของภาษาเช่นหนังสือ วัสดุที่ใช้สื่อความหมายของภาษาจะถูกอ่าน ศึกษา วิเคราะห์อย่างมีระบบวิธีเชิงปรนัยให้ออกมาเป็นสิ่งที่วัดได้ในเชิงปริมาณ โดยอาศัยตัวแปรที่ต้องการศึกษาเป็นหลัก ซึ่งการวิเคราะห์เนื้อหานี้ จะต้องเป็นเทคนิคขั้นตอนสำคัญ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

(ที่มา : สงบ ลักษณะ 2525:119)

จากความหมายข้างต้นในเรื่องการวิเคราะห์เนื้อหา พอจะสรุปได้ว่า การวิเคราะห์เนื้อหา คือ วิธีการที่ใช้ในการศึกษาเนื้อหาสาระของเอกสารอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างมีกฎเกณฑ์ กำหนดขั้นตอนอย่างมีระบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณ

เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหามีหลายวิธีการด้วยกัน ตั้งแต่เริ่มดำเนินการวิเคราะห์ ซึ่งจะต้องมีการวางแผนการวิเคราะห์ก่อนว่าจะวิเคราะห์เรื่องใด กำหนดว่าจะดำเนินการตามขั้นตอนใดอย่างไรจึงจะสะดวก รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เคอร์ลิงเจอร์ (Kerlinger 1973:528-529) ได้เสนอแผนของการวิเคราะห์ไว้ว่า จะต้องเริ่มต้นจากการตั้งวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน กำหนดเนื้อหาที่จะนำมาวิเคราะห์ เพื่อความสะดวกในการแจกแจงหรือให้ค่าคะแนน ซึ่งอาจกำหนดเป็นลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. เป็นคำ (words)
2. กำหนดเป็นเรื่องหรือเป็นประโยค (Themes)
3. กำหนดเป็นลักษณะเฉพาะ (Characters) ที่ต้องการศึกษา
4. กำหนดเป็นหัวเรื่อง (Items)
5. กำหนดเป็นจำนวนหน้าเป็นตอน (Paragraph) หรือกำหนดโดยใช้ปัจจัยเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง

ส่วน เบอเรลสัน (Berelson 1971:18) ได้เสนอแนวคิดในขั้นตอนของการวิเคราะห์ไว้ว่า จะต้องสร้างเกณฑ์ขึ้นมาในรูปตารางวิเคราะห์ที่ประกอบด้วย ถ้อยคำภาษา ที่มีความหมายตรงกับเนื้อหาหรือข้อความที่ต้องการวิเคราะห์ ในการวิเคราะห์เพื่อคูปริมาณความมากน้อยของเนื้อหานั้นอาจใช้วิธีนับจำนวนครั้งของเนื้อหานั้นที่ปรากฏอยู่ในสิ่งพิมพ์ที่ต้องการวิเคราะห์ แล้วสรุปออกมาในรูปของการบรรยายประกอบการเสนอเป็นตัวเลข เช่น เปอร์เซ็นต์เป็นต้น สอดคล้องกับแนวความคิดของ อุทุมพร จามรมาน (2531:13) ที่กล่าวว่า วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาที่มีอยู่ 2 ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 การแปลภาษาเป็นข้อมูล ซึ่งจะกระทำได้ก็ต่อเมื่อผู้วิเคราะห์จับประเด็นที่ซ่อนอยู่ในเนื้อหาสาระให้ชัดเจน

ขั้นที่ 2 การแปลข้อมูลออกมาเป็นตัวเลข หลังจากวิเคราะห์เนื้อหาออกเป็นส่วนย่อยแล้ว การแปลข้อมูลจากส่วนย่อยเป็นตัวเลข ซึ่งอาจแปลเป็นความถี่หรือค่าคะแนน

โกวิท ประวาลพฤกษ์ (2525:99) ได้เสนอขั้นตอนของการวิเคราะห์เนื้อหาไว้อย่างเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และมีขั้นตอนต่อเนื่องกันไปอย่างเป็นระบบคือ

1. กำหนดเอกสารที่จะวิเคราะห์ เช่น เล่มใด เรื่องใด
2. กำหนดหัวข้อในการวิเคราะห์ เช่น ตรวจสอบดูว่าส่งเสริมจริยธรรมใบบ้าง ส่งเสริมกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพียงใด เอื้ออำนวยต่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันมากน้อยเพียงใด ซึ่งในขั้นนี้เป็นการกำหนดจุดมุ่งหมายในการวิเคราะห์นั่นเอง
3. จัดสร้างรายการของคำ วลี ประโยค ใจความสำคัญ ที่เป็นบรรทัดฐานในการวิเคราะห์
4. ทดลองใช้เกณฑ์ คือ คำ บรรทัดฐานที่จัดทำขึ้น ตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น
5. ดำเนินการวิเคราะห์ โดยนำเอาตารางบรรทัดฐานเหล่านี้ไปแจกนับคำ ประโยค วลี ตามที่กำหนดไว้

6. เมื่อวิเคราะห์แล้วก็ดำเนินการใช้สถิติวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบ หรือคาทหมาย
ค่าที่ต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมาย

7. หลังจากนั้นก็ดำเนินการเขียนรายงาน

แนวคิดของนักวิชาการทั้งหมดที่กล่าวมาเป็นวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาในด้านวิธีการวิเคราะห์
ซึ่งจะกำหนดวิธีวิเคราะห์ตามแนวทางที่แตกต่างกันออกไปบ้างก็ในส่วนรายละเอียด ส่วนในด้าน
ลักษณะการวิเคราะห์นั้น โกชีย์ สาริกบุตร และ สมพร สาริกบุตร (2521:14-16) ได้แยกลักษณะ
การวิเคราะห์ออกเป็นหลายลักษณะ เช่น

1. วิเคราะห์เพื่อคุณภาพการของหนังสือตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยนำหนังสือของ
วิชาเดียวกันมาเปรียบเทียบกันทุกเล่ม

2. วิเคราะห์เพื่อคุณภาพแตกต่าง ความคล้ายคลึงหรือจุดเน้นของหนังสือเล่มนั้น โดย
นำหนังสือเรียนของวิชาเดียวกัน ระดับชั้นเดียวกัน มาเปรียบเทียบกันทุกเล่ม เพราะมีผู้แต่งหลาย
ท่านและแนวการแต่งหนังสือแตกต่างกันไป

3. วิเคราะห์เพื่อคุณูปการของหนังสือที่มีผลต่อผู้เรียนในทางใดทางหนึ่ง โดยสอบถาม
ความคิดเห็นจากผู้เรียน ความต้องการของผู้เรียน ซึ่งจะวัดความน่าอ่านของหนังสือได้

4. วิเคราะห์เพื่อตัดสินคุณภาพของหนังสือเล่มนั้น ๆ โดยสอบถามความคิดเห็นจาก
ครูผู้สอนหนังสือเล่มนั้น ซึ่งจะประเมินคุณค่าบางประการของหนังสือนั้นได้

5. วิเคราะห์เพื่อพิจารณาความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของวิชา โดยเปรียบเทียบกับ
เกณฑ์ที่ตั้งไว้อย่างมีเหตุผล ซึ่งจะต้องศึกษาหลักสูตร ความมุ่งหมายเฉพาะเรื่องของวิชานั้น เพื่อ
ตั้งเกณฑ์อย่างรัดกุมเพียงพอ

ซึ่งสรุปได้ว่า การวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือนั้นสามารถกระทำได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับ
การกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนว่าต้องการอะไร เพื่ออะไร การวิเคราะห์เนื้อหาต้องมีเนื้อหา
ที่สื่อความหมายได้ครบถ้วนสมบูรณ์ ผลการวิเคราะห์ต้องได้รับการตรวจสอบทั้งในแง่ความเที่ยง
และความตรง

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เป็นกลุ่มวิชาที่ว่าด้วยกระบวนการแก้ปัญหาของชีวิต
และสังคม เพื่อแก้ปัญหาและสนองความต้องการของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ที่จะให้คำรังชีวิตและ

ดำเนินชีวิตไปด้วยดี การจัดกลุ่มนี้ขึ้นก็เพื่อต้องการให้นักเรียนได้เรียนเนื้อหาให้สัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ตามความต้องการของชีวิตได้ เพราะชีวิตมนุษย์ย่อมเกิดปัญหาที่ต้องแก้ไขเพื่อให้ดำรงอยู่อย่างสงบสุข การจัดการระบบการศึกษาเพื่อจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่พึงประสงค์ ซึ่ง สุมน อมรวิวัฒน์ (2528:319) และกรมสามัญศึกษา (2522:1-2) ได้แบ่งลักษณะที่ควรสร้างเสริมไว้ 4 ประการคือ

1. ชีวิตที่อยู่รอด มุ่งสร้างประสบการณ์ที่มีผลต่ออนามัยของผู้เรียน เข้าใจถึงวิธีการปฏิบัติตนให้มีผลอนามัยสมบูรณ์ รอดพ้นจากโรคภัยไข้เจ็บ
2. ชีวิตที่อยู่ดีมีสุข มุ่งสร้างประสบการณ์ที่ช่วยให้ชีวิตมีหลักฐานมั่นคงขึ้น ให้ผู้เรียนมีแนวทางในการประกอบอาชีพ รู้จักการผลิต การใช้ การทำมาหากิน การออมทรัพย์และสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของสังคม
3. ชีวิตท่ามกลางสภาพแวดล้อม มุ่งสร้างความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติที่ช่วยให้ชีวิตพัฒนาไปด้วยดี ปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพและความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นมนุษย์ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เทคโนโลยี ประสบการณ์เหล่านี้ช่วยให้ชีวิตมีความสุขได้
4. ชีวิตที่มีหลักการ มุ่งเน้นถึงหลักการและคุณธรรมในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน รัก ห่วงถิ่น ธรรมชาติ รู้จักสิทธิ หน้าที่ เคารพกฎหมาย สร้างแบบแผนและวิธีการดำรงชีวิตที่เรียกว่า วัฒนธรรม ความภูมิใจในชีวิตไทย สร้างศรัทธาและความเชื่อในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สร้างความสนใจและรับผิดชอบ ซึ่งจะช่วยให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี

นอกจาก 4 ด้านที่ควรสร้างเสริมให้เกิดประสบการณ์ในชีวิตแล้ว บันลือ พฤกษ์วัน (2524:72) เห็นว่าน่าจะใช้ชีวิตที่สมบูรณ์สร้างประโยชน์ให้สังคม ปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ให้ดีขึ้น

จุดประสงค์ทั่วไปของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เป็นมวลประสบการณ์ที่ว่าด้วยกระบวนการแก้ปัญหาชีวิตของปวงชนและสังคม ตลอดจนความต้องการของมนุษย์ เพื่อให้ดำรงอยู่ตามอัธยาศัย กลุ่มนี้จึงมีจุดประสงค์โดยทั่วไปดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2525:159)

1. ให้มีความเข้าใจพื้นฐานและปฏิบัติตนให้ถูกต้องเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทั้งทางกายและทางจิตส่วนบุคคลและชุมชน

2. ให้มีความรู้พื้นฐานและความสามารถพอที่จะดำรงชีวิตได้
3. ให้สามารถปรับตัวเข้ากับสภาวะแวดล้อมที่กำลังเปลี่ยนแปลง นำความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ให้เป็นประโยชน์กับชีวิตประจำวันได้
4. ให้สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เทคโนโลยีและสังคม
5. ให้มีความเข้าใจ เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบ ปฏิบัติตามขอบเขตแห่งสิทธิเสรีภาพของตนและผู้อื่น
6. ให้เข้าใจหลักการของการอยู่ร่วมกันในสังคมและสามารถปฏิบัติตามหลักการที่ตนเองเชื่อมั่นได้
7. ให้รู้จักหลีกเลี่ยงภัยจากสิ่งเสพติด
8. ให้ภาคภูมิใจในความเป็นเอกราชของชาติ

การจัดขอบข่ายเนื้อหาของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเป็นกลุ่มประสบการณ์ที่มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์จากการเรียนไปใช้ในการดำรงชีวิต ปรับปรุงสภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมและสังคมให้ทุกชีวิตในสังคมดำเนินไปอย่างมีหลักการและกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม การจัดเนื้อหาจึงเริ่มจากสิ่งใกล้ตัวนักเรียนและขยายวงกว้างออกไปสู่ชุมชน ชาติ ประเทศเพื่อนบ้าน โลกและจักรวาล โดยนำเรื่องที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันมาจัดเป็นหน่วยประสบการณ์ ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมเรื่องใหญ่ ๆ ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาและความต้องการของชีวิตของคนไทย อันได้แก่ เรื่องของสุขภาพ อนามัย ทั้งทางกายและทางจิต การป้องกันและรักษาโรคร้ายไข้เจ็บ ปัญหาความยากจนอันได้แก่ การขาดความรู้พื้นฐานในการทำมาหากิน การใช้จ่ายและการอดออม รวมทั้งความต้องการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติและปลอดภัย

2. การเรียนรู้เรื่องเมืองไทย ให้เข้าใจและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ศาสนา การปกครอง การเมืองและสังคมไทย รวมถึงหลักการ หน้าที่ สิทธิ ความรับผิดชอบของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

3. การปรับตัวของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นมนุษย์ด้วยกัน สิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ เช่น พืช สัตว์ ดิน น้ำ ลม ดวงอาทิตย์ ดวงดาว ป่าไม้ ภูเขา หิน แร่ ฯลฯ และสิ่งแวดล้อมที่เป็นเทคโนโลยี เช่น เครื่องผ่อนแรง สารเคมี พานหะ เครื่องมือในการสื่อสาร

คมนาคม ฯลฯ เน้นการจัดความขัดแย้ง การสงวนรักษาและการใช้ประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า

4. กระบวนการแก้ปัญหาของชีวิตและสังคม ซึ่งหมายรวมถึงความรู้ ทักษะและแนวปฏิบัติที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถและดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุข (สุนทร อมรวิวัฒน์ 2525:15)

เนื้อหาของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตนั้นมี 2 ลักษณะคือ เนื้อหาที่เกี่ยวกับชีวิตโดยตรง ได้แก่ สุขภาพอนามัย สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม การทำมาหากิน ฯลฯ ส่วนลักษณะที่สองเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับสิ่งมีชีวิต ผลหรืออิทธิพลต่อชีวิตและจิตใจของเรา เช่น ในเรื่องเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เทคโนโลยี พลังงานและสารเคมี เป็นต้น เนื้อหาทั้งสองลักษณะนี้ต่างก็มีความสำคัญในการเตรียมประสบการณ์ชีวิตและจะต้องนำมาจัดผสมผสานอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์จากเนื้อหาเหล่านี้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตอยู่และดำเนินชีวิตที่ดี (สุนทร อมรวิวัฒน์ 2525:15) และ (กระทรวงศึกษาธิการ 2525:127)

สรุปได้ว่าขอบข่ายของเนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ประกอบไปด้วยหลักการดำรงชีวิต ความเป็นไปของชีวิตต่าง ๆ การปรับปรุงสภาพชีวิตของมนุษย์ให้ดำรงอยู่ได้ท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางด้านธรรมชาติ เทคโนโลยีและมนุษย์ด้วยกันเอง ความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับธรรมชาติและสังคมรอบด้าน เมื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตเฉพาะคนให้ดีแล้ว ยังต้องนำชีวิตที่ดีของตนไปสร้างชีวิตอื่นหรือสังคมรอบข้างให้ดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุข ลักษณะของกลุ่มประสบการณ์กลุ่มนี้จึงแตกต่างจากกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ

ประเภทของหนังสือเสริมประสบการณ์

การจัดการศึกษาในปัจจุบัน มุ่งจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษาไปใช้ในชีวิตรประจำวันมากกว่าการเรียนรู้เพื่อเป็นผู้รู้ การจัดประสบการณ์จึงมุ่งถึงการใช้สื่อเป็นสำคัญ สื่อการสอนที่สำคัญคือหนังสือเสริมประสบการณ์ ซึ่งสามารถย่อยหรือสร้างประสบการณ์นอกเหนือจากห้องเรียนได้ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการได้จัดแบ่งหนังสือเสริมประสบการณ์ออกเป็น 3 ประเภทดังนี้ (กรมวิชาการ 2525:5-6)

1. หนังสืออ่านเพิ่มเติม ได้แก่ หนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อให้นักเรียนอ่านแล้วได้ความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลึกซึ้งและกว้างขวางยิ่งขึ้น เป็นการเสริมความรู้ที่มีอยู่ในห้องเรียน หนังสือเหล่านี้อาจเขียนขึ้นตามหลักสูตรหรือเป็นหนังสือที่มีในท้องตลาด แต่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องและเสริมหลักสูตร

2. หนังสือส่งเสริมการอ่าน ได้แก่ หนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อฝึกการอ่านให้แตกฉานยิ่งขึ้น ทำให้เกิดรักการอ่าน เนื้อเรื่องมักจะสนุกสนาน ใช้คำศัพท์ที่มีความยากง่ายพอเหมาะกับวัยของเด็ก

3. หนังสืออ้างอิง ได้แก่ หนังสือที่มีเนื้อหาเป็นความรู้มากขึ้น และจัดความรู้ไว้เป็นหมวดหมู่ เช่น สารานุกรม ตำราและสารคดีต่าง ๆ

ส่วน จินตนา ไบกาชยี่ (2525:112) ได้จัดแบ่งหนังสือเสริมประสบการณ์ไว้ 4 ประเภท คือ

1. หนังสืออ่านนอกเวลา คือ หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้ในการเรียนวิชาใดวิชาหนึ่งตามหลักสูตรนอกเหนือจากหนังสือเรียน สำหรับให้นักเรียนอ่านนอกเวลาเรียน โดยถือว่ากิจกรรมการเรียนเกี่ยวกับหนังสือนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนตามหลักสูตร

2. หนังสืออ่านเพิ่มเติม คือ หนังสือที่มีสาระอิงหลักสูตรสำหรับให้นักเรียนอ่านเพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองตามความเหมาะสมของวัยและความสามารถในการอ่านของแต่ละบุคคล หนังสือประเภทนี้เคยเรียกว่า หนังสืออ่านประกอบ

3. หนังสืออุเทศ คือ หนังสือสำหรับใช้ค้นคว้าอ้างอิงเกี่ยวกับการเรียน การเรียน-เรียน หนังสือประเภทนี้เป็นเชิงวิชาการ

4. หนังสือส่งเสริมการอ่าน คือ หนังสือที่จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เน้นไปในทางส่งเสริมให้ผู้อ่านเกิดทักษะในการอ่าน และมีนิสัยรักการอ่านมากยิ่งขึ้น อาจเป็นหนังสือสารคดี นวนิยาย นิทาน ฯลฯ มีลักษณะไม่ซับซ้อนวัฒนธรรม ประเพณี และศีลธรรมอันดีงาม ให้ความรู้ มีคติ และมีสาระประโยชน์

วารี ธีระจิตร ได้แบ่งหนังสือเสริมประสบการณ์ออกเป็น 4 ประเภทคือ

1. หนังสืออ้างอิง แต่เดิมเรียกหนังสืออุเทศ คือ หนังสือสำหรับใช้ค้นคว้า อ้างอิง ประกอบการเรียนในหมวดวิชาต่าง ๆ โดยมีเนื้อหาวิชาละเอียด การเรียบเรียงเป็นเชิงวิชาการ มีบรรณานุกรมประกอบ

2. หนังสืออ่านเพิ่มเติมหรือหนังสืออ่านประกอบ คือ หนังสือที่มีวัตถุประสงค์มุ่งส่งเสริมการเรียน การค้นคว้าวิชาต่าง ๆ โดยรวบรวมเนื้อหาจากส่วนใดส่วนหนึ่งของหลักสูตร เรียบเรียงให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถในการอ่านของเด็ก

3. หนังสือส่งเสริมการอ่าน คือ หนังสือที่ส่งเสริมให้เกิดนิสัยรักการอ่าน ให้มีพัฒนาการทางการอ่านและให้มีนิสัยรักการอ่าน มีเนื้อหาไม่ซับซ้อนความสงบ เรียบร้อยและศีลธรรมอันดีงาม

เรียบเรียงเป็นเรื่องสนุกสนาน ได้รับความสนใจให้อ่านมากขึ้น

4. หนังสืออ่านนอกเวลา คือ หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดขึ้นมาสำหรับเด็กนักเรียนได้อ่านนอกเวลาเรียนประกอบการเรียนการสอนวิชาใดวิชาหนึ่ง ซึ่งโรงเรียนเลือกจากคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการกำหนดหนังสือเรียนสำหรับใช้ในโรงเรียน (วารี ธีระจิตร 2522:10)

วินัย รอดจ่าย (2531:66) ได้แบ่งประเภทของหนังสือเสริมประสบการณ์ออกเป็น 4 ประเภทคือ หนังสือส่งเสริมการอ่าน หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสืออุเทศ และหนังสืออ่านนอกเวลา

จากแนวการแบ่งประเภทหนังสือตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้นสรุปได้ว่า หนังสือเสริมประสบการณ์นั้นแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภทคือ หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือส่งเสริมการอ่าน หนังสืออุเทศ และหนังสืออ่านนอกเวลาประกอบหลักสูตร

ความหมายของหนังสือเสริมประสบการณ์

ได้มีนักวิชาการให้ความหมายของหนังสือเสริมประสบการณ์ไว้หลายท่านดังนี้

วัลลีย์ ประสาททองโอสถ (2520:37) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หนังสือเสริมประสบการณ์ หมายถึง หนังสือที่มีเนื้อหาอันเป็นประโยชน์แก่เด็กทั้งในแง่การศึกษาของการศึกษาหาความรู้ นอกเหนือจากแบบเรียน ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินและยังแทรกเรื่องราวน่ารู้สำหรับเด็กไว้ด้วย

จินตนา ไบกาชฎี (2520:20-21) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หนังสือเสริมประสบการณ์ (Supplementary Readers) คือ หนังสือที่มีวัตถุประสงค์มุ่งส่งเสริมการเรียน การค้นคว้าวิชาต่าง ๆ โดยรวบรวมเนื้อหาจากส่วนใดส่วนหนึ่งของหลักสูตร หรืออาจมีรายละเอียดเพิ่มเติมนอกเหนือจากหลักสูตร เรียบเรียงขึ้นใหม่ให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถในการอ่านของเด็ก

วินัย รอดจ่าย (2531:66) ให้ความหมายของหนังสือเสริมประสบการณ์ไว้ว่าหมายถึง หนังสือที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อสร้างทักษะและนิสัยรักการอ่าน เป็นการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ตามหลักสูตรให้กว้างขวางยิ่งขึ้น นอกจากนี้หนังสือบางเล่มยังสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความซาบซึ้งในคุณค่าของภาษาอีกด้วย

และในปี พ.ศ.2527 กระทรวงศึกษาธิการได้มอบให้นางสาวพรรณงาม แยมบุญ เรื่อง และ นางสุทิน ทองใส่ว จัดทำบรรณนิทัศน์ หนังสือเสริมประสบการณ์ ระดับประถมศึกษา ของ

กรมวิชาการ ซึ่งผู้จัดทำหนังสือดังกล่าวได้ให้ความหมายของหนังสือเสริมประสบการณ์ไว้ว่า หนังสือเสริมประสบการณ์ คือ หนังสือที่กระทรวงอนุกาติให้ใช้ในโรงเรียนได้ แต่ไม่ได้กำหนดให้เป็นหนังสือเรียน หนังสือประเภทนี้โรงเรียนควรจัดหาไว้บริการครูและนักเรียนโดยคำนึงถึงประโยชน์ในแง่ของ

- การศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง
- ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความซาบซึ้งในคุณค่าของภาษา
- การเสริมสร้างทักษะและนิสัยรักการอ่าน
- เพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ตามหลักสูตรให้กว้างขวางขึ้น

จึงพอสรุปความหมายของหนังสือเสริมประสบการณ์ได้ว่า หนังสือเสริมประสบการณ์ หมายถึง หนังสือที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อสร้างทักษะและนิสัยรักการอ่าน เป็นการเพิ่มความรู้ ความเข้าใจในหลักสูตรให้กว้างขวางขึ้น นอกจากนี้แล้วหนังสือบางเล่มยังสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความซาบซึ้งในคุณค่าของภาษาอีกด้วย

หนังสือเสริมประสบการณ์นั้นมีอยู่ 4 ประเภทคือ หนังสือส่งเสริมการอ่าน หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสืออ่านนอกเวลาและหนังสืออุเทศ ในระดับประถมศึกษาชั้น ศูนย์พัฒนาหนังสือกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีหน้าที่ควบคุม ตรวจสอบหนังสือเสริมประสบการณ์ ได้จัดพิมพ์ในระดับประถมศึกษาเพียง 2 ประเภทคือ หนังสืออ่านเพิ่มเติมและหนังสือส่งเสริมการอ่าน ซึ่งผู้วิจัยรวบรวมความหมายไว้ 2 ประเภทดังนี้

ความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติม

นักวิชาการได้ให้ความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้หลายท่านกล่าวคือ

สมิธ (Smith 1962:753) ได้ให้ความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้ว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติม (Supplementary Text Books) เป็นหนังสือที่ผลิตขึ้นเพื่อขยายและสร้างประสบการณ์ ความต้องการ ความสนใจ ตลอดจนให้ความบันเทิงใจแก่คนอ่าน

สอดคล้องกับแนวคิดของ วัลลีย์ ประสาททองโอสถ (2520:37) ที่ว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติม หมายถึง หนังสือที่มีเนื้อหาอันเป็นประโยชน์แก่เด็กทั้งในแง่การศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมนอกเหนือจากแบบเรียน ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินและแทรกเรื่องราวที่น่าสนใจสำหรับเด็กไว้ด้วย

ส่วนกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2527:3) และ (สุภาภรณ์ สุภาพงศ์ 2529: 66) ให้ความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้ว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมคือ หนังสือที่มีสาระอิงหลักสูตร สำหรับให้นักเรียนอ่านเพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองตามความเหมาะสมกับวัย และความสามารถในการอ่านของแต่ละคน หนังสือประเภทนี้เคยเรียกว่าหนังสืออ่านประกอบ

และจินตนา ไบกาชูยี (2520:20) มีแนวความคิดคล้ายกับ สุภาภรณ์ สุภาพงศ์ และ กรมวิชาการ แต่มองจากผู้เขียนหรือผู้จัดทำว่า เป็นหนังสือที่ผู้เขียนมีจุดประสงค์มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ การค้นคว้าวิชาต่าง ๆ

จึงสรุปได้ว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมหมายถึง หนังสือซึ่งมีเนื้อหาสาระอ้างอิงหลักสูตรโดย มุ่งขยายประสบการณ์ของนักเรียนให้กว้างขวางออกไปในรายละเอียดนอกเหนือจากแบบเรียน ส่งเสริมการค้นคว้าหาความรู้ได้เหมาะสมกับวัยและความสามารถของเด็ก มีเรื่องราวที่น่าสนใจ และ ให้ความเพลิดเพลินผสมผสานกันไป ซึ่งจะทำให้เด็กรักการค้นคว้าหาความรู้ เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ ให้กับตนเองอยู่เสมอ

ความหมายของหนังสือส่งเสริมการอ่าน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2527:3) ได้ให้ความหมายของหนังสือส่งเสริม การอ่านไว้ว่า หนังสือส่งเสริมการอ่านคือ หนังสือที่จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เน้นไปในทาง ส่งเสริมให้ผู้อ่านเกิดทักษะในการอ่านและมีนิสัยรักการอ่านมากยิ่งขึ้น อาจเป็นหนังสือสารคดี นวนิยาย นิทาน ฯลฯ ที่มีลักษณะไม่ซับซ้อนวัฒนธรรม ประเพณีและศีลธรรมอันดีงาม ให้ความรู้ มีคติและสารประโยชน์

สอดคล้องกับแนวความคิดของจินตนา ไบกาชูยี (2520:20) ที่ว่าหนังสือส่งเสริมการ อ่านคือ หนังสือที่ส่งเสริมให้เกิดนิสัยรักการอ่าน ให้มีพัฒนาการทางการอ่านและให้มีนิสัยรักการ อ่านคงอยู่ตลอดไป มีเนื้อหาไม่ซับซ้อนความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีงาม ให้ความรู้ มีคติอัน เป็นสาระประโยชน์ตามวัยของผู้อ่าน เรียบเรียงเป็นเรื่องสนุกสนาน ให้ความบันเทิง สนองความ ต้องการอ่านของเด็ก

ในทำนองเดียวกัน วารี ติระจิตร (2522:10) ได้ให้ความหมายของหนังสือส่งเสริมการ อ่านได้สอดคล้องกับกรมวิชาการ และจินตนา ไบกาชูยี ว่า หนังสือส่งเสริมการอ่านคือ หนังสือ ที่ส่งเสริมให้เกิดนิสัยรักการอ่าน ให้มีพัฒนาการทางการอ่านและมีนิสัยรักการอ่าน มีเนื้อหาไม่ซับซ้อน

ต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีงาม เรียบเรียงเป็นเรื่องสนุกสนาน ได้รับความสนใจให้อ่านมาก

ส่วน นิศา ชูโต และคณะ (2524:15-16) ได้ให้ความหมายไปในทางวิธีการเสนอเรื่องราวและการควบคุมหนังสือประเภทนี้ของทางราชการไว้ว่า หนังสือส่งเสริมการอ่านเป็นหนังสือที่มีวิธีการเสนอเรื่องในรูปแบบของนิยาย นิทาน สารคดี มีลักษณะให้ความรู้ ให้ความเพลิดเพลิน ประทับใจผู้จัดพิมพ์ประสงค์จะให้กระทรวงศึกษาธิการออกใบอนุญาต ก็ต้องส่งให้กระทรวงศึกษาธิการตรวจตามระเบียบ

จากแนวคิดของนักวิชาการข้างต้นสรุปได้ว่า หนังสือส่งเสริมการอ่านหมายถึง หนังสือที่มีเนื้อหาในทางดีงาม ไม่ขัดต่อประเพณีและศีลธรรม มีวิธีเสนอเรื่องราวในรูปแบบของสารคดี นิยาย นิทาน ฯลฯ อ่านแล้วให้ความสนุกสนาน เกิดทักษะและพัฒนาการทางการอ่าน ทั้งยังสร้างนิสัยในการรักการอ่าน ให้ผู้อ่าน หนังสือชนิดนี้หากต้องการใบอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการเพื่อเป็นหลักประกันคุณภาพก็ต้องส่งให้กระทรวงตรวจตามระเบียบ

ประวัติความเป็นมาของหนังสือเสริมประสบการณ์

หนังสือเสริมประสบการณ์เป็นหนังสือที่พัฒนามาจากหนังสือแบบเรียน ซึ่งเริ่มต้นด้วยการแต่งหนังสือแบบเรียนเล่มแรกคือ จินตมณี ซึ่งสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้โปรดให้พระโหราธิบดีแต่งขึ้น (เบญจวรรณ สุนทรากุล 2523:5-8) ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ก็เริ่มมีหนังสือที่แต่งเป็นหนังสืออ่านประกอบเพื่อช่วยให้นักเรียนอ่านคล่องขึ้นหลายเล่ม เช่น เลือโคคำฉันท์ จันทโครบ เป็นต้น (กระทรวงศึกษาธิการ 2507:23-24) ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการปรับปรุงหนังสือแบบเรียนใหม่คือ แบบเรียนหลวง 5 เล่ม ได้แก่ มูลบทบรรพกิจ วาหนิตินิกร อักษรประโยค สังโยคพิธาน พิศาลการ์วันต์ ในหนังสือเล่มแรกได้แทรกเรื่องสนุก ๆ เช่น เรื่องพระไชยสุริยาของสุนทรภู่ ซึ่งมีลักษณะเป็นหนังสืออ่านประกอบ คือ ช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้และความเพลิดเพลินประกอบกันไป

ต่อมาสมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงนิพนธ์ "หนังสือแบบเรียนเร็ว" ขึ้นแทนแบบเรียนหลวง 5 เล่ม มีเรื่องราวอ่านสนุกเป็นทำนองหนังสืออ่านประกอบแทรกอยู่ด้วย และทรงนิพนธ์หนังสือฝึกฝนการอ่านควบคู่ไปอีก แสดงว่าตั้งแต่เริ่มสอนภาษาไทยเป็นหลักฐานมา ก็เริ่มมีหนังสืออ่านประกอบ ควบคู่กับหนังสือแบบเรียนอยู่แล้ว แม้จะไม่ได้แต่งให้

เด็กอ่านโดยเฉพาะ (จำนวน คล่องการเขียน 2513:408-409)

หนังสือเสริมประสบการณ์โดยตรงก็ได้อุบัติขึ้นมาเป็นครั้งแรก พ.ศ.2456 โดยกรมราชบัณฑิต จัดพิมพ์ขึ้นมาได้แก่เรื่อง นายแย้คนผู้ขายกล้วย และจัดพิมพ์เรื่องอื่น ๆ ตามมาอีก 6 เล่ม แล้วจึงเลิกไป (กฤษณา สินไชย และ รัตนา ฤชาฤทธิ 2520:92-94) ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้จัดตั้งกระทรวงศึกษาธิการขึ้นมารับผิดชอบในด้านการศึกษาของประเทศ กระทรวงศึกษาธิการได้ดำริให้จัดทำหนังสือสำหรับเด็กขึ้นอีก โดยจัดให้มีการจัดประกวดการแต่งหนังสือสำหรับเด็กซึ่งกระทรวงศึกษาธิการคัดเลือกหนังสือจากการประกวดไปจัดพิมพ์เป็นหนังสือชุดหนึ่งเรียกว่า หนังสืออ่านประกอบ และยังสนับสนุนให้เขียนหนังสือสอนศาสนาแก่เด็ก โดยมีการประกวดกันมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 7 อีกด้วย (แมนมาส ชวลิต และ สิริินทร์ ช่างโชติ 2511:273)

ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ.2475) กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำหนังสืออ่านประกอบอีกหลายเล่ม ได้แก่ หนูน้อยนิต ลูกสัตว์ต่าง ๆ ดอกรักสัตว์แสนรู้ และลูกแมวสีสวาด เป็นต้น (กฤษณา สินไชย และ รัตนา ฤชาฤทธิ 2507:123-125) ครั้นเมื่อตั้งกรมวิชาการใน พ.ศ.2495 แล้ว ได้เปิดโอกาสให้เลือกแบบเรียนได้มากขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องใช้หนังสือเรียนของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการได้สนับสนุนให้มีการจัดประกวดหนังสือสำหรับเด็ก เป็นผลให้มีหนังสืออ่านเพิ่มเติมและส่งเสริมการอ่านเป็นอันมาก (กระทรวงศึกษาธิการ 2507:660-661)

ต่อมาประเทศไทยได้จัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติขึ้นเป็นครั้งแรก พ.ศ.2515 ตามประกาศเชิญชวนขององค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ดำเนินงาน โดยได้รับความร่วมมือจากสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย สมาคมผู้จัดพิมพ์และจำหน่ายแห่งประเทศไทย สมาคมภาษาและหนังสือในพระบรมราชูปถัมภ์ สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย สถานทูตของประเทศต่าง ๆ หน่วยราชการ ร้านค้า ตลอดจนเอกชน งานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติมีต่อมาเป็นประจำทุกปีจนถึงปัจจุบัน และจัดให้มีการประกวดหนังสือดีเด่นประจำปีเพื่อส่งเสริมการผลิตหนังสือดี และส่งเสริมการอ่านหนังสือ ทำให้หนังสือสำหรับเด็กและหนังสืออื่นมีปริมาณและคุณภาพดีขึ้น (กลุ่มจิตต์ พลายเวช และคณะ 2526:24)

เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2519 ได้มีการจัดตั้งหน่วยงานที่สำคัญในวงการหนังสือสำหรับเด็กไทยคือ ศูนย์พัฒนาหนังสือของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ 2519:27-29) มีหน้าที่รับผิดชอบงานพัฒนาหนังสือตามหลักสูตรระดับต่าง ๆ พัฒนาหนังสืออ่าน

เพิ่มเติม ตลอดจนสิ่งตีพิมพ์ประเภทอื่น ๆ และใน พ.ศ.2520-2524 ศูนย์พัฒนาหนังสือมีโครงการจัดทำหนังสือสำหรับเด็กรวม 13 โครงการ โครงการที่สำคัญได้แก่ โครงการจัดทำหนังสือส่งเสริมการอ่านและชุดเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น จัดทำหนังสือประเภทเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น (กลุ่มจิตต์หลายเวช และคณะ 2526:25).

เมื่อมีการประกวดใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 แทนหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2503 เจตนารมณ์ทั่วไปของหลักสูตรฉบับนี้ มุ่งเน้นให้การเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญแก่นักเรียน โดยมีครูเป็นเพียงผู้ชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมให้กับเด็กเท่านั้น มีผลทำให้การมองหนังสือว่าเป็นเหมือนคัมภีร์เล่มเดียวอย่างที่แล้วมาตลอด การจัดทำหนังสือเรียนได้จัดทำเท่าที่จำเป็นคือกลุ่มทักษะ เพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตจะพยายามไม่ให้มีหนังสือเรียน กำหนดให้โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมและสื่อการเรียนการสอนเท่านั้น แต่จากการเรียกร้องของครูผู้สอน กรมวิชาการจึงดำเนินการแก้ปัญหาโดยคงหลักการเดิมไว้ โดยพยายามให้มีแบบเรียนน้อยที่สุด การเรียนการสอนจึงจำเป็นต้องให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ตามกำหนดและค้นคว้าจากหนังสืออ่านเพิ่มเติม และหนังสือส่งเสริมการอ่านตามมุมหนังสือหรือห้องสมุด (สุภรณ์ สภาพงศ์ 2529:67) โดยกระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งโครงการผลิตและแจกแบบเรียน จัดทำหนังสือที่ไม่ใช่แบบเรียน จัดส่งไปยังโรงเรียนต่าง ๆ ทั่วประเทศโรงเรียนละ 1 เล่ม โดยไม่คิดมูลค่า เพื่อเป็นตัวอย่างให้โรงเรียนจัดหาเพิ่มเติม (นารินทร์ อยู่กิจดิษฐ์ 2520:6)

ในปี พ.ศ.2520 และ 2521 กรมวิชาการได้สนับสนุนให้แต่ละท้องถิ่นจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยและกลุ่มการงานพื้นฐานและอาชีพ โดยได้จัดประชุมปฏิบัติการผลิตหนังสืออ่านเพิ่มเติม เพื่ออบรมให้ผู้เข้าร่วมปฏิบัติงานของแต่ละเขตการศึกษาได้มีความรู้เกี่ยวกับการจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติม และหลังจากเสร็จสิ้นการอบรมแล้ว กรมวิชาการได้จัดสรรเงินงบประมาณจำนวนหนึ่งส่งไปยังเขตการศึกษา เพื่อให้จัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติม สำหรับให้โรงเรียนในเขตของตนเองทดลองใช้ประมาณปีหนึ่งหลังจากการประเมินผล ตลอดจนแก้ไขปรับปรุงแล้ว ให้นำส่งศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ เสนอกระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมในเขตการศึกษานั้น ๆ ต่อไป (จินตนา ไบกาชฎี 2525:110) ในขณะที่เดียวกันโครงการผลิตหนังสืออ่านเพิ่มเติมและหนังสือส่งเสริมการอ่านก็ดำเนินการจัดทำและผลิตอย่างต่อเนื่อง โดยได้ส่งให้โรงเรียนทั่วประเทศในทุก ๆ เรื่อง

อย่างน้อยชื่อเรื่องละ 1 เล่ม พร้อมกับส่งตัวอย่างของหนังสือไปให้ห้องสมุดกรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ เป็นตัวอย่างทุกครั้งที่จะจัดพิมพ์ (วินัย รอดจ่าย 2531:67)

จะเห็นได้ว่าหนังสือเสริมประสบการณ์มีวิวัฒนาการมาจากหนังสือจินตภาพ พัฒนามาเป็น
แบบเรียนแบบบูรณาการ เป็นหนังสือสำหรับเด็กที่มุมอ่านสนุกโดยตรงตั้งแต่เรื่องนายแยมผู้ขำขี้
ที่เป็นหนังสืออ่านประกอบ จนกระทั่งได้มีการจัดประกวดหนังสือขึ้นในเมืองไทยจึงมีหนังสือหลาย ๆ
ชนิดที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะหนังสือสำหรับเด็ก หน่วยงานรับผิดชอบโดยตรงในการผลิตหนังสือเพื่อ
ให้ได้สาระและประสบการณ์โดยตรงคือ ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการโดย
รับผิดชอบจัดทำหนังสือเพิ่มเติมในรูปแบบต่าง ๆ หนังสืออ่านประกอบก็เปลี่ยนมาเรียกว่าหนังสือ
อ่านเพิ่มเติม และเมื่อปี พ.ศ.2520-2524 ก็มีหนังสือชนิดใหม่เกิดขึ้นมาคือ หนังสือส่งเสริมการ
อ่าน โดยที่ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ ได้มีโครงการจัดทำหนังสือประเภทนี้ ควบคู่กับการจัด
ทำหนังสืออ่านเพิ่มเติม ส่วนหนังสืออุเทศและหนังสืออ่านนอกเวลา ได้จัดทำเฉพาะระดับมัธยมศึกษา
ขึ้นไปเท่านั้น การกล่าวถึงหนังสือเสริมประสบการณ์ระดับประถมศึกษาจึงหมายถึง หนังสืออ่านเพิ่ม
เติมและหนังสือส่งเสริมการอ่าน

ลักษณะและความสำคัญของหนังสือเสริมประสบการณ์

หนังสือเสริมประสบการณ์เป็นหนังสือถึงหนังสือ เรียนอีกประเภทหนึ่งที่มีเนื้อหาสาระอิง
หลักสูตร ให้ความรู้และประสบการณ์กว้างไกล ขยายประสบการณ์นอกเหนือจากชั้นเรียน ผู้เกี่ยวข้อง
จึงควรเลือกหนังสือเสริมประสบการณ์ที่ดีไว้ให้นักเรียนอ่าน นักวิชาการได้เสนอลักษณะของหนังสือ
ประสบการณ์ที่ดีไว้ดังนี้

หทัย คันทอง (2529:234) ได้เสนอลักษณะของหนังสือเสริมประสบการณ์ที่ดีไว้ดังนี้คือ

1. เนื้อหาสาระผูกเป็นเรื่องราว (นิทาน นิยาย) อ่านได้อย่างสนุกสนาน
2. ใช้สภาพประสบการณ์ชีวิตและสิ่งแวดล้อมเป็นสาระสำคัญ
3. สามารถวางเนื้อหาสาระเค้าโครงได้อย่างเสรี กว้างขวาง
4. มีลักษณะทางวรรณกรรมง่าย ๆ
5. มีเรื่องราวประกอบภาพเข้าใจเด็ก
6. มีตัวอย่างประกอบเรื่องราวอย่างกว้างขวาง
7. เสริมความเข้าใจ เป็นมโนทัศน์ได้หนักแน่น

8. อ่านใช้เป็นจุดสนใจในการเริ่มกิจกรรมต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี
- ส่วน บันลือ พฤกษ์วัน (2524:59) ได้กล่าวถึงลักษณะของหนังสือเสริมประสบการณ์ที่คิดว่า จะช่วยเสริมคุณค่าในการอ่านสำหรับเด็กได้หลายด้านด้วยกันคือ
1. เสริมสร้างความสนใจในการอ่าน อ่านแล้วสนุกประทับใจ
  2. เสริมสร้างประสบการณ์ ขยายประสบการณ์เฉพาะเรื่องไว้กว้างขวางลึกซึ้ง
  3. ช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจความหมายของคำศัพท์ คำอรรถ ตลอดจนการใช้ภาษาหลายรูปแบบ นับเป็นการเสริมสร้างทักษะในการอ่านที่ดี
  4. ช่วยปูพื้นฐาน เตรียมความพร้อมในการฝึกอ่าน การพูด ฝึกเขียน เลียนแบบ นับเป็นส่วนสำคัญและจำเป็นอย่างมากสำหรับเด็กแรกเรียนและเริ่มเรียนในชั้นใหม่ ๆ
  5. ช่วยส่งเสริมให้รักการอ่าน การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ตลอดจนสนองความต้องการของเด็กที่ต้องการความอิสระในบางขณะ
  6. ช่วยเชื่อมช่องว่างระหว่างทางบ้านกับตัวเด็กเอง ในด้านความบกพร่องในความรู้สึกละจิตใจโดยการหาสิ่งทดแทนจากการอ่าน
  7. ช่วยเสริมสร้างพื้นฐานในการเรียนวรรณคดีและให้รู้สึไพบูระในทางภาษาได้ดี
  8. ช่วยเสริมสร้างทักษะการอ่านให้เด็กได้สามารถอ่านได้คล่องแคล่ว รวดเร็ว
  8. ช่วย让孩子เรียนรู้ด้วยตนเอง และสามารถค้นคว้าหาความรู้ได้จากการอ่านหนังสือ
- และ ศักดิ์ศรี ปาณะกุล (2521:191-192) ได้เสนอลักษณะที่ควรพิจารณาเลือกหนังสือเสริมประสบการณ์ดังนี้

1. สอนองความต้องการของนักเรียน และวัตถุประสงค์ในการจัดหนังสือเสริมประสบการณ์แต่ละประเภท เช่น เพื่อขยายประสบการณ์ในการอ่าน การอ่านเพื่อพักผ่อนหรืออ่านเพื่อแสวงหาความรู้
2. หนังสือนั้นควรเหมาะสมกับความสนใจของเด็กตามวัย
3. หนังสือนั้นควรเหมาะสมกับความสามารถของเด็กที่จะอ่าน ซึ่งประกอบด้วย
  - 3.1 ความเหมาะสมในการใช้ภาษา ควรอยู่ในขอบเขตความสามารถในการอ่านของเด็ก และเป็นสิ่งที่เด็กเคยเห็นจากหนังสือแบบเรียนเป็นส่วนใหญ่
  - 3.2 ความเหมาะสมกับประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมของเด็ก
  - 3.3 ควรเป็นนิทานสั้น ๆ หลาย ๆ เรื่อง หรือเรื่องจริงใกล้ตัวเด็กมากที่สุด

4. ให้แง่คิดในค่านคุณธรรม จริยธรรมหรือแง่คิดที่เป็นสภามิตสอนใจ
5. เนื้อเรื่องมีแก่นสาร สารระ ถูกต้องตามเนื้อหาความเป็นจริง มีคุณค่าต่อชีวิต มีประโยชน์ น่าสนใจ นอกจากนั้นยังให้ความเพลิดเพลิน ความคึกคักยกคั้นคว่ำเพิ่มเติม
6. ตัวอย่างมีเหตุผล เชื่อถือได้ แจ่มชัด เห็นจริง เห็นจัง ช่วยให้เกิดใจเรื่องราวได้คิ

ส่วนนักวิชาการในต่างประเทศคือ คูลเชสธา (Kulshrestha 1972:15-16) ได้กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญของหนังสือเสริมประสบการณ์ (Supplementary readers) สรุปได้คั้งนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนศึกษารายละเอียดของเนื้อหาบางหัวข้อที่นักเรียนสนใจ แต่ไม่มีในหนังสือเรียน เป็นการขยายความรู้ในชั้นเรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
2. สร้างนิสัยรักการอ่าน และแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ด้วยตนเอง
3. ช่วยให้เด็กมีอิสระในการเลือกอ่านหนังสือตามความสนใจ เป็นการตอบสนองความต้องการของเด็กในอันที่จะเลือกอ่านหนังสือได้ตามความสามารถของตน
4. ช่วยพัฒนาทักษะในการอ่าน การค้นหาความรู้ เช่น รู้จักใช้สารบัญ ค้ชนี เพื่อคั้นคว่ำเรื่องที่ต้องการได้รวดเร็ว สามารถสรุปความรู้ด้วยตนเอง
5. ช่วยพัฒนาเด็กให้เกิดความซาบซึ้ง มีความคิดรวบยอดในคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ
6. ช่วยให้เด็กรู้จักเห็นคุณค่าของมนุษย์ มีความคึกอ่านทางสังคม เกิดความนิยมในชาติ
7. เป็นการพัฒนาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับด้านวิทยาศาสตร์และสังคมที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน

ลักษณะและความสำคัญของหนังสือประสบการณ์ข้างคั้น พอจะสรุปได้ว่า หนังสือเสริมประสบการณ์ที่คั้นนั้นจะต้องเป็นหนังสือที่มีเรื่องราวหรือวรรณกรรมอย่างง่าย ๆ สร้างความสนใจและเร้าใจให้เด็กอยากอ่านหนังสือ ซึ่งเมื่อเด็กอ่านหนังสืออย่างค้องเนื่องจะทำให้เกิดทักษะในการอ่าน เรียนรู้ภาษาได้ในหลาย ๆ ลักษณะ ในด้านเนื้อหานั้นหนังสือเสริมประสบการณ์ที่คั้นค้องให้เนื้อหาสาระที่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง สมเหตุสมผล เพื่อเป็นการสร้างประสบการณ์ที่ลึกซึ้งกว้างขวางอันจะเป็นส่วนสร้างความเจริญงอกงามแก่ชีวิตในด้านความรู้ สคิปัญญา บุคลิกภาพ ทัศนคติ วัฒนธรรม ประเพณี โดยเฉพาะที่สอดคล้องกับกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตคือ ช่วยสร้างนิสัยรักการอ่าน การคั้นคว่ำหาความรู้ด้วยตนเองอีกด้วย

แนวคิดในการประเมินผลหนังสือ เสริมประสบการณ์

การจัดทำหนังสือหรือผลิตหนังสือ เสริมประสบการณ์ส่วนใหญ่ผู้จัดทำจะมีการประเมินก่อนการจัดทำอยู่แล้วว่าการจัดทำหนังสือออกสู่สายตาเด็ก จะคุ้มค่าในเรื่องผลที่จะได้กับตัวเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวงศึกษาธิการ อันมีหน้าที่โดยตรงในการประเมินคุณค่าของหนังสือ เสริมประสบการณ์ โดยมีคณะกรรมการตรวจหนังสือรับผิดชอบประเมินผลหนังสือ เสริมประสบการณ์ โดยมีคณะกรรมการตรวจหนังสือรับผิดชอบประเมินผลหนังสือ เสริมประสบการณ์ เมื่อเห็นว่ามีคุณค่าพอเพียง จะมีหนังสือรับรองแนบท้ายหนังสือให้โรงพิมพ์จัดพิมพ์ทุกเล่ม (วินัย รอดจ่าย 2531:66-69)

การประเมินคุณค่าของหนังสือมีหลายวิธี ซึ่งนักวิชาการได้เสนอแนวทางการประเมินไว้ดังนี้
ททัย คันทอง (2529:238-241) ได้เสนอแนวทางการประเมินไว้สรุปได้ดังนี้

1. การประเมินเชิงพิลักษณ์ (Book appreciation) เป็นการประเมินเพื่อมุ่งพิจารณาคุณค่าของหนังสือเป็นจุดสำคัญ จุดเริ่มต้น หรือบ่อเกิดของเหตุการณ์
2. การประเมินเชิงพินิจ (Book approach) เป็นการประเมินที่มุ่งหมายที่จะเข้าถึงหัวใจหรือจุดสำคัญของหนังสือเล่มหนึ่ง ๆ เพื่อดึงภาพพจน์ออกมาให้ชัดเจน
3. การประเมินเชิงวิจารณ์ (Book criticism) เป็นการประเมินที่ผู้อ่านแสดงทรรศนะ ข้อคิดเห็น ข้อวิจารณ์เชิงวิจารณ์ รวมทั้งเสนอแนะแนวทางแก้ไข ปรับปรุงหนังสือเล่มนั้น ๆ ในเรื่องการจัดรูปเล่ม เนื้อหาสาระ แนวคิด บุคลิกภาพของตัวละคร ภาพ ความหมายในเนื้อหา
4. การประเมินเชิงวิเคราะห์ (Book Analysis) เป็นการประเมินที่นำเอาวิธีวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในวรรณกรรม วิธีนี้มุ่งแยกแยะรายละเอียดออกมาตีแผ่ในเรื่องต่าง ๆ เช่นเค้าโครงเรื่อง คติธรรมจากเนื้อหาสาระ ความชัดเจนของมโนทัศน์ ลีลาในการเขียนองค์ประกอบของฉากและบรรยากาศ กาลเวลา สถานที่และเหตุการณ์
5. การประเมินเชิงเปรียบเทียบ (Book comparative Study) เป็นการประเมินที่นำเอาหลักการประเมินเชิงพิลักษณ์ พิจารณ์ และวิเคราะห์มาใช้ การเปรียบเทียบอาจกระทำได้โดยเปรียบเทียบเล่มต่อเล่ม หรือหลาย ๆ เล่มพร้อมกัน เปรียบเทียบกับหนังสือมาตรฐานเล่มใดเล่มหนึ่ง เปรียบเทียบบางส่วนหรือทั้งเล่ม เป็นต้น
6. การวิจัยหนังสือ (Book research) เป็นการนำข้อมูลจากการวิจัยไปพิจารณาคุณค่าของหนังสือ การวิจัยหนังสือมีจุดประสงค์ต่างกรณีกันเช่น การวิจัยเพื่อพัฒนาหนังสือ ตัดสินใจ

ในการใช้หนังสือ เพื่อประโยชน์ในการผลิตและพิมพ์หรือวิจัยหนังสือเพื่อการตลาด เป็นต้น

7. การสำรวจหนังสือ (Book Survey) เป็นการสำรวจเพื่อนำข้อมูลไปใช้ในคำ
ต่าง ๆ ซึ่งอาจกระทำได้หลายวิธี เช่น สำรวจความสนใจในการอ่าน ความต้องการของผู้อ่าน
ทัศนคติ ความคิดเห็นและตลาดของหนังสือ เป็นต้น

8. การอภิปรายหนังสือ (Book discussion) เป็นการประเมินหนังสือโดยทางอ้อม
อีกอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้ประเมินหรือฟังการอภิปรายมุ่งค้นหาคุณค่าของหนังสือจากข้ออภิปรายนั้น ๆ ซึ่ง
นิยมเชิญวิทยากรผู้ชำนาญการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับหนังสือมาอภิปรายซักถามปัญหา
จะทำให้ได้ข้อมูลโดยตรงจากทัศนคติและความรู้สึกที่แท้จริงของผู้อภิปราย ซึ่งทำให้ทราบข้อมูล
เกี่ยวกับหนังสือได้

ส่วน ฮัค และ ย้ง (Huck and Yong, 1961:128-132) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ในการ
ประเมินหนังสือประเภทสารคดีสำหรับเด็กระดับประถมศึกษาไว้ดังนี้

1. การประเมินเนื้อหาว่าถูกต้องและเชื่อถือได้หรือไม่ พิจารณาเปรียบเทียบกับหนังสือ
ประเภทเดียวกัน โดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ
2. ประเมินวิธีการเสนอเนื้อหาและภาษาว่าเหมาะสมกับวัยของเด็กหรือไม่ ปฏิบัติ
ให้เด็กมีนิสัยรักการอ่านเพียงไร
3. ประเมินภาพกับเนื้อเรื่องว่ามีขนาดพอเหมาะหรือไม่ มีรายละเอียดสอดคล้องกับ
เนื้อเรื่องและอธิบายจุดใดจุดหนึ่งของเนื้อเรื่องได้ดีเพียงไร
4. ประเมินส่วนประกอบที่ช่วยให้เข้าใจเนื้อหา เช่น ครรชนิกันเรื่อง สารบัญ เป็นต้น

ส่วน แฮนนา และ แมคแอลลิสเตอร์ (Hanna and Mc Allister, 1968:134-
136) ได้เสนอความเห็นในการประเมินหนังสือสารคดีสำหรับเด็กหรือหนังสือเสริมประสบการณ์
ไว้คล้าย ๆ กับของ ฮัค และ ย้ง ว่าในการวิเคราะห์และประเมินค่าของหนังสือประเภทนี้ มีวิธี
พิจารณาดังนี้

1. พิจารณาความถูกต้อง ทันสมัยของเนื้อหาโดยพิจารณาจากผู้แต่ง คุณวุฒิ ประสบการณ์
เป็นต้น
2. อ่านคำนำอย่างละเอียดเพื่อทราบจุดมุ่งหมายและขอบข่ายของเนื้อหา
3. อ่านสารบัญเพื่อดูการจัดลำดับของเนื้อหา
4. อ่านเพื่อพิจารณาหลาย ๆ ครั้ง เพื่อดูความน่าอ่าน ความเหมาะสมกับเด็ก

5. พิจารณาดัชนี ภาพ แผนผัง แผนภูมิ แผนที่ว่าสอดคล้องกับเนื้อเรื่องหรือไม่ ชัดเจนเหมาะสมเพียงใด

6. พิจารณาเรื่องราวที่มีการโต้แย้งกันภายในหนังสือว่าผู้แต่งมีความเป็นกลางหรือไม่ หากเสนอความเห็นด้านเดียว ไม่ควรซื้อให้เด็กอ่าน

และ ฮอร์น (Horn:1970:7) ได้ให้เกณฑ์การประเมินค่าน้ำหนังสือเสริมประสบการณ์ไว้ว่าควรมีลักษณะดังนี้

1. ให้ข้อคิดที่ควรให้เด็กทราบ
2. มีความเหมาะสมกับประสบการณ์และภูมิหลังของเด็ก
3. เนื้อเรื่องให้ข้อคิดเห็นที่เป็นปัจจุบัน
4. เป็นโครงเรื่องมีการกระทำที่ชวนให้ติดตาม
5. เนื้อเรื่องและการดำเนินเรื่องเป็นที่น่าสนใจของเด็ก
6. เนื้อเรื่องทำให้เด็กเกิดอารมณ์คล้อยตาม
7. เนื้อเรื่องเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป
8. เนื้อเรื่องช่วยส่งเสริมให้เด็กรักการอ่าน
9. เนื้อเรื่องแสดงให้เห็นถึงธรรมชาติของมนุษย์
10. เป็นเรื่องที่ก่อให้เกิดมาจกสิ่งที่เป็นต่อการดำรงชีวิต
11. ต้องเน้นในเรื่องความเมตตา การยกย่อง ความซื่อสัตย์ ความกล้าหาญ มีคุณธรรม

ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิต

12. เนื้อเรื่องไม่เป็นการสอนศีลธรรมโดยตรง แต่จะแทรกไว้โดยเด็กไม่รู้ตัว

13. เนื้อหาด้านศีลธรรมและข้อควรประพฤติ เป็นสิ่งที่เด็กเข้าใจและไม่เกินความสามารถของเด็กที่จะพึงปฏิบัติได้

14. ผู้เขียนมีใจเป็นกลาง เนื้อเรื่องไม่เป็นอคติต่อชาติ ศาสนา ลัทธิ และชนกลุ่มน้อย

และในปี 1972 อาร์บัทน็อท และ ซาเทอร์แลนด (Arbuthnot and Zutherlant 1972:586-589) ได้เสนอแนวคิดไว้เป็นเกณฑ์ในการประเมินค่าน้ำหนังสือประเภทสารคดี

1. เนื้อหามีความถูกต้องเชื่อถือได้ ผู้แต่งรู้จักคัดแปลงเนื้อหาให้อ่านง่าย ไม่ละเอียดเกินไป พอเหมาะกับวัยของเด็ก แต่ต้องไม่ขาดข้อความที่สำคัญ

2. การเรียบเรียงเนื้อหาแต่ละตอนต้องเชื่อมโยงกันดี ควรมีสารบัญ เพื่อช่วยให้เด็ก

เข้าใจขอบข่ายของเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น อาจมีดัชนีด้วยก็ได้

3. มีความทันสมัย หนังสือที่ดีต้องมีความทันสมัยอยู่เสมอแม้จะพิมพ์มาหลายปีแล้วก็ตาม แต่ถ้าเป็นหนังสือที่เกี่ยวกับการทดลองวิทยาศาสตร์ ถ้ามีข้อค้นพบใหม่ ๆ หนังสือก็ควรปรับปรุงเนื้อหาให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงด้วย

4. เนื้อหาไม่เป็นพิษเป็นภัย ผู้เขียนจะต้องแสดงความเห็นให้เด็กเห็นว่า อะไรคือข้อเท็จจริง อะไรคือความเห็น

5. ประเมินความสามารถและประสบการณ์ของผู้แต่ง โดยพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งยังพิจารณาจากเนื้อหา ซึ่งระบุแหล่งที่มา บอกรายชื่อหนังสืออ้างอิง

6. พิจารณาจากการใช้คำศัพท์ว่าเหมาะสมกับวัยเด็ก เนื้อหาไม่หนักเกินไปและมีเด็กประโยชน์ต่อเด็ก

จากแนวคิดในเรื่องการประเมินคุณค่าของหนังสือเสริมประสบการณ์ว่า ตามความเห็นของนักวิชาการได้แบ่งการประเมินออกเป็น 2 ประเภทคือ

ประเภทแรกประเมินเพื่อตัดสินคุณค่าว่าเด็กสมควรจะนำหนังสือไปใช้หรือไม่ โดยพิจารณาจากเนื้อหาสาระว่ามีความยากง่ายเหมาะสมกับเด็ก ใช้ภาษาเหมาะกับวัยวุฒิของเด็ก รูปเล่มและตัวอักษรเหมาะสม ภาพสวยงามเร้าใจสัมพันธ์กับเนื้อเรื่อง คำโครงเรื่องดำเนินไปอย่างค่อเนื่องเร้าใจ ชอบอ่าน ชวนติดตามเพียงใด การอ้างอิงสมเหตุสมผล ชัดเจน เหมาะสมหรือไม่ การให้เหตุผลของผู้เรียนแสดงความเป็นกลางหรือไม่ สอนคุณธรรมอย่างไรและผลที่ได้จากการอ่านหนังสือทำให้เกิดนิสัยรักการอ่านมากน้อยเพียงใด

ประการที่สอง นักวิชาการได้เสนอแนวในการประเมินไว้ในด้านวิธีการประเมินกล่าวคือ ประเมินโดยผู้อ่าน ประเมินโดยการวิเคราะห์แยกแยะรายละเอียด ประเมินโดยการเปรียบเทียบกับหนังสือเล่มอื่น ประเมินโดยการวิจัย ประเมินโดยการสำรวจและประเมินโดยการอภิปรายจากผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้ชำนาญการ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำนัก อ่องเอิบ ได้วิเคราะห์เนื้อหาหนังสือแบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบวิชาสังคมศึกษาระดับศึกษาตอนต้นเกี่ยวกับความคิดรวบยอดของความเป็นพลเมืองดี 5 ด้านคือ ค่านิยมและคำสอนในศาสนา การอยู่ร่วมกันในชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย ความรับผิดชอบ

ในหน้าที่พลเมือง ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย และความรู้เกี่ยวกับการปกครองโดยทั่วไป ผลการวิจัยพบว่า หนังสือแบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบวิชาสังคมศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 บรรจุเนื้อหาที่มีผลต่อการสร้างความคิดรวบยอดในหลักสูตรด้านค่านิยมและคำสอนในศาสนา ใ้ไว้มากที่สุดรองลงมาคือ การอยู่ร่วมกันในชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย หนังสือแบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบวิชาสังคมศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 บรรจุเนื้อหาที่มีผลต่อการสร้างความคิดรวบยอดในหลักสูตร ด้านการอยู่ร่วมกันในชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทยมากเท่ากับ ด้านความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย เนื้อหาที่มีอยู่น้อยในหนังสือทั้งสองระดับ คือ ความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมือง ครูผู้สอนสังคมศึกษาได้ให้ความเห็นว่า เนื้อหาของแบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบวิชาสังคมศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น ยังมุ่งให้เด็กรับเอาค่านิยมและคุณธรรมโดยวิธีจจำรายละเอียด ซึ่งขัดแย้งกับสภาพความเป็นจริงในสังคมเด็ก ไม่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ส่วนเนื้อหาความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองใช้สำนวนภาษายากเกินความเข้าใจของเด็ก เนื้อหาด้านความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยและความรู้เรื่องการปกครองประเทศมีน้อย (สมนึก อ่องเอิบ 2515:บทคัดย่อ)

ลัดดา อมรพันธ์ ได้วิจัยเรื่องการวิเคราะห์หนังสืออ่านประกอบวิชาหน้าที่พลเมืองในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 70 เล่ม ซึ่งกรมวิสามัญแนะไว้ในเอกสารของหน่วยศึกษานิเทศ ผู้วิจัยสัมภาษณ์ศึกษานิเทศก์และครูผู้สอนวิชานี้มาประกอบการสร้างเกณฑ์การวิเคราะห์ ซึ่งพิจารณาด้านผู้แต่ง เนื้อหาการใช้ภาษา การจัดเรื่อง บทที่แต่งหรือบทที่พิมพ์ ความน่าอ่าน เครื่องช่วยประกอบความทนทาน ค่านิยมวิชาหน้าที่พลเมืองและคุณค่าด้านอื่น ๆ ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า หนังสือจำนวน 61 ใน 70 เล่ม อยู่ในเกณฑ์พอสมควร ใช้เป็นหนังสืออ่านประกอบได้ ข้อบกพร่องของหนังสือคือ ไม่มีความแข็งแรงทนทาน การเย็บเล่มและการใช้กระดาษไม่ดี การจัดเรื่องไม่ดี ไม่มีลำดับ ขาดการเชื่อมโยงระหว่างบท (ลัดดา อมรพันธ์ 2516:52-61)

ทิพวัน เวศกาวิ ได้วิจัยเรื่องการวิเคราะห์หนังสืออ่านประกอบวิชาสังคมศึกษา (สังคม 16) ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาชั้นสูงจำนวน 80 เล่ม ผลการวิเคราะห์จากการให้คะแนนปรากฏว่า หนังสืออ่านประกอบอยู่ในเกณฑ์ดีมาก 12 เล่ม ดี 20 เล่ม ปานกลาง 24 เล่ม พอใช้ได้ 23 เล่ม มี 1 เล่มที่ต่ำกว่าร้อยละ 50 (ทิพวัน เวศกาวิ 2518:50-52)

নারীর্তন্য อยู่กิจดิษฐ์ ได้วิเคราะห์หนังสืออ่านเพิ่มเติม ทมวคสังคมศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ที่กระทรวงศึกษากำหนด จำนวน 29 เล่ม ในด้านเนื้อหาและรูปเล่ม ผู้วิจัยได้

สร้างเกณฑ์ในการวิเคราะห์และนำเกณฑ์ที่ได้สร้างขึ้นไปให้ครูที่สอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นประถมศึกษาตอนปลายและบรรณารักษ์โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 41 โรงเรียน วิเคราะห์หนังสือที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี ยกเว้นภาษาที่ใช้อยู่ในระดับปานกลาง ในด้านรูปเล่มส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีเช่นกัน ยกเว้นปกและชื่อเรื่องและการเข้าเล่ม ส่วนใหญ่จะอยู่ในระดับพอใช้ (นารีรัตน์ อยู่กิจศิษย์ 2520:บทคัดย่อ)

นางลักษณ์ ชายหาค (2524:21-38) ได้วิจัยเรื่องการวิเคราะห์หนังสืออ่านเพิ่มเติมและส่งเสริมการอ่าน หมวดภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยศึกษาหนังสืออ่านเพิ่มเติมและหนังสือส่งเสริมการอ่านหมวดภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา 2523 รวม 26 เล่ม พิจารณาด้านเนื้อหา ลีลาการเขียนและรูปเล่มว่าเหมาะสมตามเกณฑ์ที่กำหนดเพียงใด โดยให้ครูผู้สอนภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ด้านเนื้อหาตามความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติมและส่งเสริมการอ่านอยู่ในระดับดี 5 เล่ม ระดับพอใช้ได้ 5 เล่ม ด้านลีลาการเขียนอยู่ในระดับดี 9 เล่ม ระดับพอใช้ได้ 1 เล่ม ด้านรูปเล่มอยู่ในระดับดี 5 เล่ม พอใช้ได้ 5 เล่ม

ในปีเดียวกัน รณพ ประเวติงาม (2524:25-40, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์หนังสืออ่านเพิ่มเติมและส่งเสริมการอ่านหมวดสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา 2523 รวม 27 เล่ม พิจารณาด้านเนื้อหา ลีลาการเขียนและรูปเล่มว่าเหมาะสมตามเกณฑ์เพียงใด ผลการวิจัยสรุปได้ว่า เนื้อหาตามความเหมาะสมของหนังสืออ่านเพิ่มเติมและส่งเสริมการอ่านส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี ด้านเนื้อหาตามจุดประสงค์หมวดสังคมศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับควรปรับปรุง ด้านลีลาการเขียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับพอใช้ได้และด้านรูปเล่มส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี

และในปี พ.ศ.2524 อีกเช่นเดียวกัน นิส้า ชูโต และคณะ ได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหาและสาระของหนังสือที่จัดจำหน่ายอยู่ในตลาดหนังสือ ปี พ.ศ.2523 จำนวน 787 เล่ม สรุปลักษณะสาระของหนังสือ เด็กได้รับจากการอ่านหนังสือดังนี้

1. ให้ความเพลิดเพลิน ซึ่งมีอยู่มากในหนังสือวรรณกรรมพื้นบ้านและเรื่องอ่านสมัยใหม่ คิดเป็นร้อยละ 19 ของหนังสือทั้งหมด
2. ให้สาระความรู้ประเภทต่าง ๆ มีอยู่ร้อยละ 25 ของหนังสือทั้งหมด
3. ให้คุณธรรมบางประการทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น รู้จักการใช้สติปัญญาและความฉลาดเพื่อช่วยให้พ้นภัย ความกตัญญู ความกล้าหาญ เป็นคนดีมีเหตุผล เอื้อเฟื้อ เสียสละ

ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ฯลฯ

ต่อมา สุประภา ศรีทอง ได้วิเคราะห์ความสอดคล้องทางเนื้อหา ระหว่างหนังสือภาพ และกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 4 ตามหลักสูตรประถมศึกษา 2521 จำนวน 146 ชื่อเรื่อง ผลปรากฏว่าหนังสือภาพมีเนื้อหาสอดคล้องกับกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตอยู่ในระดับน้อยที่สุดเป็นส่วนใหญ่ เมื่อนำมาจัดอันดับพบว่า หน่วยที่มีจำนวนหนังสือภาพที่มีเนื้อหาสอดคล้องมากกว่าหน่วยอื่นคือหน่วยสิ่งมีชีวิต หน่วยชีวิตในบ้าน หน่วยสิ่งที่อยู่รอบตัวเรา หน่วยการทำมาหากิน หน่วยจักรวาลและอวกาศ และหน่วยชาติไทย ตามลำดับ หน่วยที่ไม่มีหนังสือภาพที่ได้ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับที่นำมาจัดอันดับความสอดคล้องได้เลยคือหน่วยการทำมาหากินของชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และหน่วยข่าวและเหตุการณ์ของชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 4 (สุประภา ศรีทอง 2527:บทคัดย่อ)

ปี พ.ศ.2528 ประภาพรรณ วงศ์รัตนาวิน ได้ทำการวิเคราะห์ความสอดคล้องของเนื้อหาหนังสือเสริมประสบการณ์กับจุดประสงค์ทั่วไปกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า เนื้อหาของหนังสือเสริมประสบการณ์มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 สูง (ประภาพรรณ วงศ์รัตนาวิน 2528:บทคัดย่อ)

ในปีเดียวกันนี้เอง ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2528: 111) ได้สำรวจความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับหนังสืออ่านเพิ่มเติม ระดับประถมศึกษา ปรากฏว่ากลุ่มประสบการณ์ที่ต้องการให้จัดทำเป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติม นั้น ครูและนักเรียนส่วนใหญ่ ต้องการให้จัดทำเป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมากที่สุด รองลงมา ก็คือ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) ตามลำดับ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2528:1-11)

สำหรับงานวิจัยในต่างประเทศ สมิต เลียร์ลี และ กรุก (Smith, Leary and Krug, 1955:Unpaged) ได้จัดทำแผนภูมิที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของหนังสือสำหรับเด็กของสำนักพิมพ์ แคมมัสที่ใช้กับวิชาต่าง ๆ ในระดับประถมศึกษา 5 วิชา คือ ศิลป ภาษา สุขศึกษา วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา โดยมีจุดประสงค์เพื่อที่เป็นเครื่องมือช่วยครูและบรรณารักษ์ในห้องดินได้หนังสือที่ตีในการใช้ประกอบการเรียนการสอน ซึ่งประสบความสำเร็จเป็นอันมาก มีโรงเรียนเป็นจำนวนมากนับพันแห่งที่ใช้แผนภูมินี้ แผนภูมิแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนแรกเป็นแผนภูมิแสดงรายชื่อของ

หนังสือในแต่ละระดับชั้น ตั้งแต่ชั้นอนุบาล เกรด 1-6 ที่มีความสัมพันธ์กับเนื้อหาวิชาทั้ง 5 หมวด ส่วนที่ 2 เป็นเรื่องเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องสัตว์ มีหนังสือเลี้ยง-สัตว์ป่า สำหรับแต่ละระดับชั้นมีหนังสืออะไรบ้าง ใช้ประกอบการสอนในหน่วยใด และหนังสือของสำนักพิมพ์อื่น ๆ ที่มีเนื้อหาทำนองเดียวกัน ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากต่อครู ผู้บริหาร บรรณารักษ์และผู้ปกครองเด็ก